

Utvikling av funksjonell flerspråklighet gjennom «translanguaging» og læringsstrategier

Mona E. Flognfeldt, Institutt for grunnskole- og faglærerutdanning, OsloMet, **Anna Krulatz**, Institutt for lærerutdanning, NTNU og **Anne Dahl**, Institutt for språk og litteratur, NTNU

I denne artikkelen ser vi på hvordan språklærere kan støtte elevers utvikling av flerspråklighet. Dette kan skje gjennom å anerkjenne andre språk eleven kjenner til som en verdifull ressurs, og videre ved bruk av læringsstrategier som fremmer utnyttelsen av elevenes flerspråklighet i nye språklærings situasjoner. En slik tilnærming kan være nyttig enten det nye språket er norsk som andrespråk, engelsk, eller fremmedspråk som tysk, spansk og fransk.

Tradisjonelt har språkkompetanse i flere språk blitt sett på som atskilte systemer hos den enkelte, og det var forventet at en balansert to- eller flerspråklig person, altså en med tilnærmet lik kompetanse i begge/alle sine språk, ikke skulle blande ord fra ett språk inn i et annet. På 90-tallet hevdet imidlertid forskeren Vivian Cook at flerspråklighet betyr at menneskehjernen rommer flere språk,

som til sammen danner én språkkompetanse. Dette kalte han «multicompetence» (1992).

Fremmedspråkdidaktikk var i mange år preget av et ideal om bruk av kun ett språk i klasserommet, nemlig det språket elevene skulle tilegne seg. Det betydde at engelsk skulle brukes i engelsktimene, tysk i tysktimene og

fransk i fransktimene. Selv om elevene ikke fikk direkte forbud mot å bruke morsmål, ble de ikke eksplisitt oppfordret til å bruke det som en ressurs i utviklingen av ferdigheter på et nytt språk. Språkblanding eller kodeveksling ble vanligvis ikke akseptert. Nyere forskning viser derimot at det er helt vanlig for flerspråklige mennesker å blande

språk i for dem naturlige kontekster (Baker & Wright, 2011; García, 2009). De bruker det som kalles «translanguaging», som betyr at de utnytter alle språkressursene sine til å uttrykke seg på best mulig måte og tilpasser språkbruken til både situasjon og samtalepartner. Dette går på tvers av tradisjonell oppfatning, da det ifølge Cook er unaturlig å skille fra hverandre de språkene en flerspråklig person kjenner til, siden disse språkene nettopp danner en «multikompetanse» – én felles, helhetlig kompetanse i hjernen (1992). Av dette følger det at hvis lærere ønsker å støtte utviklingen av elevens flerspråklighet på best mulig måte, må elevene få ta i bruk alle sine språk. I det følgende presenterer vi noen eksempler på hvordan lærere kan fremme «translanguaging» som språkpedagogikk og på den måten støtte elevene i bruk av språklæringsstrategier som positivt bygger på morsmålet og andre tidligere lærte språk.

«Translanguaging» er normal praksis hos to- og flerspråklige. Det er viktig å innse at når barn benytter seg av en slik prosess, risikerer de ikke å blande språkene sine på en måte som gjør at de ender opp som forvirrete språkbrukere. I stedet bruker elevene språkene de allerede kan, som grunnlag for videre læring, det vil si at vi kan omtale **«translanguaging» som språkpedagogikk**. Mange barn som vokser opp i hjem med flere språk i bruk, blander ofte de forskjellige språkene når de snakker med andre som de vet forstår de samme språkene. De kan begynne en setning på ett språk og avslutte på et annet. Det er lett å forstå hvordan dette kan skje når en ser på språkkompetansen som en helhet,

som et reservoar av meningsbærende muligheter, av ord, uttrykk og setningsmønstre. Det er altså situasjonen og samtalepartnerne som avgjør hvilken form utsagnet får. Hvis vi tar utgangspunkt i situasjoner der det er viktig å kommunisere og bli forstått, vil de to eller flerspråklige intuitivt vite hvilke språk de kan bruke på denne måten.

Selve ordet «translanguaging» består av to deler, forstavelsen «trans-», som betyr 'over, på tvers av', og «languaging», som viser at det engelske substantivet «language» er formet til et verb, altså et uttrykk for en dynamisk handling. I det siste har begrepet «transspråking» blitt brukt på norsk, men mange anvender fremdeles «translanguaging» som et lånord om dette fenomenet. Vi kjenner forstavelen fra det engelske ordet «translation», men forskjellen på de to ordene er vesentlig; en oversettelse er en prosess og et resultat der hele innholdet, altså ord, setninger, tekst, er omsatt til og erstattet av et annet språk. «Translanguaging» som pedagogisk praksis oppstod i Wales på 1980-tallet, der lærere ville legge til rette for opplæring på både engelsk og walisisk ved å gi rom for begge i undervisningen. Elevene kunne for eksempel få en tekst å lese på walisisk for så å skrive om innholdet på engelsk. Dette var en helt konkret måte å arbeide på tvers av språkene, og dermed styrke utviklingen av begge.

I denne artikkelen er vi først og fremst opptatt av hvordan «translanguaging» kan brukes i klasserommet for å fremme læring og utvikling, både i fag generelt og i språkundervisning spesielt. Det

Ved å aktivere tidligere innlærte strukturer legges det til rette for dypere læring og forståelse

er mange fordeler ved å bruke denne pedagogiske strategien i opplæringen. Elevene får anledning til å bygge bakgrunnskunnskap som de kan mobilisere i videre læring. Ved å aktivere tidligere innlærte strukturer legges det til rette for dypere læring og forståelse. Det åpnes også for at elevene skal kunne overføre («transfer») strategier og ferdigheter fra et språk til et annet. Språkbrukere som lærer og bruker flere språk, utvikler gjerne en dypere metaspråklig bevissthet enn enspråklige. Det vil si at de lett forholder seg til språk som form, ikke bare som uttrykk for et innhold. Når elevene får bygge på og utvikle sin metaspråklige bevissthet gjennom å operere med begge eller alle språkene sine på skolen, legges det samtidig til rette for øving i kritisk tenkning. Ikke minst blir elever som møter lærere og medelever som verdsetter deres språklige identitet, i økende grad motiverte og villige til å delta og investere i læringsprosessen. De ulike språkene vil føles mer likestilte. Det gis rom for andre språk enn de skolen prioriterer. En siste fordel vi vil framheve ved denne undervisningsstrategien, er det affektive poenget; elevene får større trygghet som språkbrukere når hele deres personlige språklige repertoar blir verdsatt.

Mange skoler i Norge er preget av språklig mangfold, og antallet elever som har et annet hjemmespråk enn norsk (eller samisk) øker stadig. Samtidig skal disse elevene lære mange fag gjennom det norske språket. De skal også lære seg andre språk utenom de to (eller flere) de allerede kan. «Translanguaging», som vekslende bruk av norsk og engelsk i engelsktimene, er en ganske utbredt praksis. Lærere er gjerne opplært til å bruke målspråket engelsk så mye som mulig, men kan likevel ha forståelse for at det ikke alltid er like lett å skjønne grammatikk når det undervises på engelsk, og blander derfor ofte engelsk og norsk. Da er det lett å se at elever som har vokst opp med skolens språk hjemme, har visse fordeler. Tospråklig «translanguaging» kan med andre ord sies å være en ganske vanlig praksis, selv om vi ikke har pleid å omtale den slik. Når vi bruker begrepet «translanguaging» nå, er det mer vanlig å knytte dette til minoritetsspråklige elevers bruk av eget morsmål i opplæringen, selv om læreren ikke forstår og snakker dette.

Enkelte måter lærere kan fremme translanguaging på, er å skape et flerspråklig læringsmiljø, bruke flerspråklige tekster og legge til rette for samarbeid

Vi mener at **språklæringsstrategier som fremmer «translanguaging»** kan være en nyttig måte å arbeide på.

Enkelte måter lærere kan fremme translanguaging på, er å skape et flerspråklig læringsmiljø, bruke flerspråklige tekster og legge til rette for samarbeid. I det følgende gis spesifikke eksempler på alle tre.

En måte å skape et **flerspråklig læringsmiljø** på er å la alle språkene elevene har som sine første- eller hjemmespråk, komme tydelig til uttrykk i klasserommet. Helt konkret viser dette at de blir respektert, anerkjent, verdsatt og synlige. Hvis læreren for eksempel legger vinn på å uttale alle elevenes navn riktig og ikke på en fornorsket måte, bidrar dette til å styrke mangfoldet i rommet. Det å lære seg å hilse på ulike språk, kan ha samme effekt; høflighet oppleves som viktig i de fleste kulturer, og det å kunne bruke respekterte omgangsformer setter en god standard.

Det kan være et poeng å la elevene erfare at språk er forskjellige, spesielt de som historisk sett ikke tilhører samme språkfamilie. Samtidig kan det være nyttig å vise til likheter mellom språk generelt, og mellom språk som snakkes av elevene i klassen spesielt. Alles språkbevissthet vil kunne økes på denne måten. For eksempel er mange sanger oversatt, og det å synge på et språk en overhodet ikke kjenner fra før, kan være en spennende utfordring. Det kan også hjelpe elevene med å forstå viktigheten av å lære seg lyder som er forskjellige fra eget/egne språk. Den fysiske utformingen av klasserommet kan også bidra vesentlig til et flerspråklig læringsmiljø. Læreren og elevene kan sammen lage flerspråklige plakater og bilder til utstilling, for eksempel med tall og farger på ulike språk. De kan lage seg en egen

krok med bøker, bilder og figurer, eller med matvareemballasje fra andre land.

En annen måte å fremme «translanguaging» på er gjennom bruk av **flerspråklige tekster**. Vi så ovenfor at begrepet opprinnelig ble brukt om en pedagogisk praksis der elevene møtte tekster på ett språk, og skulle skape egne tekster på det andre språket i det tospråklige Wales. Denne framgangsmåten kan også fungere i en norsk kontekst. Den vide definisjonen av «tekster» inkluderer muntlig språkbruk, og læreren kan her oppfordre til bruk av førstespråket i planleggingsfasen av en skriveoppgave. Dersom det finnes flere med samme hjemmespråk i en klasse, bør disse få samarbeide både i idéfasen og i selve utformingen av den skriftlige teksten. En slik organisering av arbeidet vil sannsynligvis bidra til økt motivasjon, mestringsfølelse og dypere metaspråklig bevissthet. Oppgaver som har som formål å utvikle leseforståelse på det nye språket, kan med hell organiseres på tilsvarende måte.

Kognater er ord på ulike språk som har visse likheter i form og betydning siden de stammer fra samme grunnform, enten fordi de er i samme språkfamilie, eller de er låneord. Slike ord kalles ofte «transparente»/«gjennomsiktige», siden likheten i form, muntlig og/eller skriftlig, gjør dem lette å forstå. Arbeid med kognater kan for eksempel gå ut på at elevene lager egne ordbøker der ordene skrives på ulike språk, gjerne illustrert og satt i en kontekst.

hovedsaken her er nettopp valideringen av alle språk. Det blir ingen kontroll ut fra et forhåndsdefinert hierarki når det gjelder språkenes status og verdi.

Til sist vil vi nevne den rike skatten som eventyr og andre vandrefortellinger utgjør. Det finnes mange tekster med likt innhold og lik struktur som står sentralt i flere kulturer. Det å bli klar over felles-trekkene er viktig i seg selv, men det faktum at en tekst som skal leses i tysk-faget, for eksempel, i tillegg foreligger på ens eget språk, kan gjøre innholdet lettere tilgjengelig.

Samarbeid i grupper eller med en læringspartner er en annen verdifull måte å lære på. Hvis en samarbeidspartner snakker og forstår de samme språkene som en selv, ligger det til rette for læringsfremmende bruk av «translanguaging». Hovedvekten i læringsdialogen kan da være på forståelse, ikke på det å få til alt på målspråket med én gang. Det gjelder ikke minst det å skjønne hva oppgaven egentlig går ut på. Samarbeid i større grupper kan også gi rom for «translanguaging». Vi har vært

inne på dette i omtalen av et flerspråklig læringsmiljø. Hvis klassen i et tverrfaglig opplegg får i oppgave å lage skisser til og etablere et «Multilingual Corner», for eksempel, kan elever med lik språkbakgrunn arbeide sammen og bruke de språklige ressursene de har, til å løse oppgaven. Det sier seg selv at lærerne ikke kan forventes å kjenne til så mange språk ut over de språkene som de selv har lært i skolesammenheng og i livet ellers, men hovedsaken her er nettopp valideringen av alle språk. Det blir ingen kontroll ut fra et forhåndsdefinert hierarki når det gjelder språkenes status og verdi.

I denne artikkelen har vi argumentert for at det er unaturlig å skille språk fra hverandre hos en flerspråklig person, og at flerspråklige naturlig bruker «translanguaging» og tar i bruk alle de språkene de kan for å uttrykke seg. På denne måten får de utnyttet hele sin språklige verktøykasse, sitt repertoar av ord, uttrykk

og setningsmønstre. Vi har hevdet at språklærere bør anse alle elevenes språk, inkludert morsmålet, som en verdifull ressurs. Ved bruk av «translanguaging» som pedagogisk praksis støttes en helhetlig utvikling av språkkompetanse. For minoritetspråklige elever betyr det i tillegg at deres kulturelle og språklige bakgrunn og identitet anerkjennes som relevant og viktig, og at de føler at de blir inkludert og opplever mestring i skolehverdagen.

Referanser

- Baker, C. & Wright, W. (2011). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Bristol: Multilingual Matters.
- Cook, V. (1992). Evidence for multicompetence. *Language Learning*, Vol 42, No 4.
- Garcia, O. (2009). *Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.